

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE ESSENCE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF SMALL BUSINESSES

Якубенко Ю.Л.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Стрижак Я.І.

студентка,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

У статті досліджено сутність фінансово-економічної безпеки малих підприємств. Розкрито доцільність створення системи фінансово-економічної безпеки для своєчасного виявлення та запобігання негативному впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Встановлено, що забезпечення фінансово-економічної безпеки малого підприємства перебуває в тісному взаємозв'язку з реалізацією його фінансово-економічних інтересів. Доведено необхідність запровадження системи фінансово-економічної безпеки на малих підприємствах.

Ключові слова: критерії визначення, чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, система фінансово-економічної безпеки, мале підприємство, управління.

В статье исследована сущность финансово-экономической безопасности малых предприятий. Раскрыта целесообразность создания системы финансово-экономической безопасности для своевременного выявления и предотвращения негативного воздействия факторов внешней и внутренней среды. Установлено, что обеспечение финансово-экономической безопасности малого предприятия находится в тесной взаимосвязи с реализацией его финансово-экономических интересов. Доказана необходимость внедрения системы финансово-экономической безопасности на малых предприятиях.

Ключевые слова: критерии определения, факторы внешней и внутренней среды, система финансово-экономической безопасности, малое предприятие, управление.

The article examines the nature of financial and economic security of small businesses. Expands the feasibility of establishing a system of financial-economic security to detect and prevent the negative impact of factors external and internal environment. It was established that the provision of financial and economic security of small business is closely linked with the implementation of its financial – economic interests. The necessity of introduction of financial-economic safety in small enterprises.

Keywords: criteria for determining, determinant of external and internal environment, system of financial and economic security, small business, management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних економічних умовах діяльність малих підприємств незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання схильна до постійного ризику та загроз, що пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування. Постійне підвищення ризикованості господарської діяльності може спричинити значне зниження рівня фінансового стану підприємства, а в майбутньому призвести до банкрутства, і потребує від кожного суб'єкта господарювання розроблення та реалізації системи фінансово-економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичні засади фінансово-економічної безпеки підприємств досліджували багато вчених, серед яких: Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бланк, І. Бінько, М. Білик, Т. Васильців, В. Геєць, О. Грунін, К. Девіс, А. Козаченко, Т. Лоурі, А. Ляшенко, Б. Мізюк, В. Мунтіян, О. Новикова, В. Пономарьов, В. Сенчагов, В. Шликов, Й. Шумпетер, Л. Шемаєва, А. Шаваєв та багато інших. Однак, незважаючи на ґрунтовні дослідження значення фінансово-економічної безпеки підприємств, питання особливості функціонування останньої на малих підприємствах все ще залишається відкритим.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – розкрити сутність фінансово-економічної безпеки малих підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансово-економічна безпека малого підприємства є досить складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів.

Розрізняють такі критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний і ресурсний (рис. 1).

Фінансово-економічна безпека малого підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

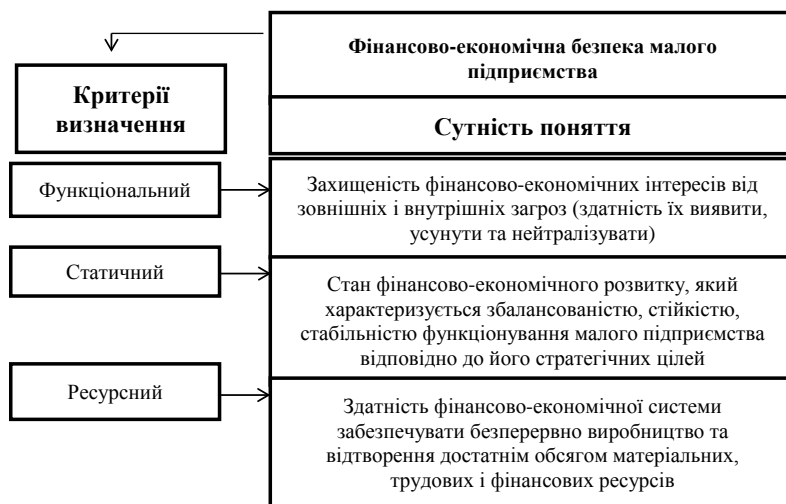

Рис. 1. Підходи до визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки малого підприємства

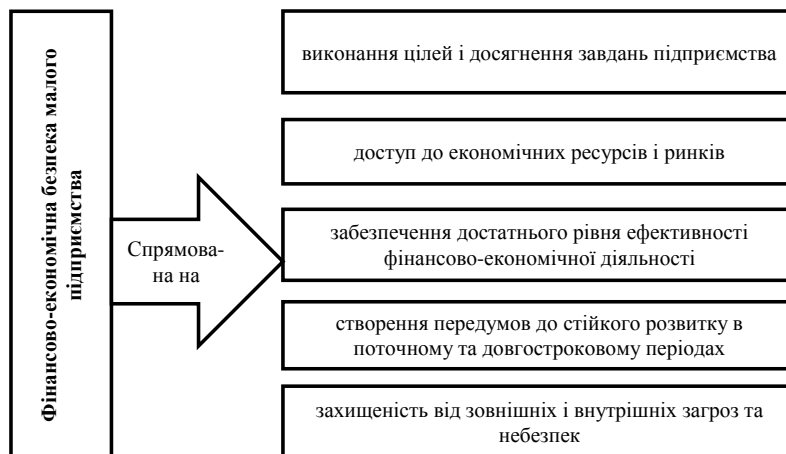

Рис. 2. Роль фінансово-економічної безпеки малого підприємства

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки малого підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам [1].

Фінансово-економічна безпека малого підприємства спрямована на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань.

Фінансово-економічна безпека підприємства є динамічною ознакою, що змінюється під впливом чинників і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Роль фінансово-економічної безпеки проявляється в такому (рис. 2).

Фінансово-економічна безпека малого підприємства як комплексне та багатогранне поняття характеризується значною складністю його системи внутрішніх і зовнішніх економічних та фінансових відносин, що відображається на всіх видах фінансово-економічної безпеки:

- страховий, що полягає в організації взаємовідносин підприємства зі страховими компаніями з приводу захисту його майнових інтересів;
- інвестиційний, яка показує можливість залучення, вкладення та використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства;
- фондovий, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства та можливість його виходу на фінансовий ринок для вкладення коштів у фінансові активи;
- грошово-кредитній щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни на підприємстві;
- валютний, що показує захищеність валютних операцій під час ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства [2].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки малого підприємства перебуває в тісному взаємозв'язку з реалізацією його фінансово-економічних інтересів, що за своїм змістом є одним із пріоритетних завдань фінансово-економічної безпеки. Об'єктивні потреби підприємства, що спрямовані на формування та реалізацію головних цілей фінансово-економічної діяльності та розвитку, формують систему фінансово-економічних інтересів підприємства.

Фінансово-економічні інтереси малого підприємства – це його життєво важливі економічні та фінансові цінності, визначальні

фінансові потреби, реалізація яких гарантує фінансову незалежність і подальший розвиток діяльності підприємства.

Фінансово-економічні інтереси малого підприємства не залишаються сталими, а уточнюються на всіх стадіях і фазах його життєвого циклу. Незважаючи на те що фінансово-економічні інтереси підприємства об'єктивно зумовлені його розвитком, вони формуються суб'єктами управління фінансово-економічною безпекою.

Основними характеристиками фінансово-економічних інтересів малого підприємства є такі:

- вони є основними чинниками розвитку діяльності підприємства та забезпечення його фінансово-економічної безпеки;

- спрямовані на забезпечення достатнього обсягу матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, що є об'єктивною необхідністю для ведення ефективної господарської діяльності. Вони є проявом відображення спільної думки власників, керівників і персоналу підприємства, тобто є вираженням конкретних фінансово-економічних інтересів працівників цього підприємства;

- їхня структура містить об'єкт, тобто на що спрямований інтерес, і суб'єкт – хто конкретно має цей інтерес;

- проявляються в господарській діяльності підприємства і забезпечуються завдяки використанню певних фінансових інструментів (технологій);

- зміст фінансово-економічного інтересу підприємства характеризується наявністю основної цілі діяльності та способів її досягнення (набір відповідних інструментів, методів чи моделей реалізації). Розроблення стратегії розвитку підприємства як основа його функціонування передбачає різні рівні реалізації конкретної мети [3].

Фінансово-економічні інтереси малого підприємства можна класифікувати за такими критеріями:

- рівень фінансово-економічної діяльності (фінансово-економічні інтереси підприємства в цілому, окремих підрозділів або «центрів відповідальності»);

- вид фінансово-економічної діяльності (у сфері операційної, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності);

- значимість (головні, пріоритетні, другорядні);

- терміновість (короткострокові або довгострокові чи поточні або стратегічні);

- середовище інтересів (внутрішні, зовнішні) [4].

У сучасних умовах функціонування основними фінансово-економічними інтересами малого підприємства є:

- збільшення його ринкової вартості та максимізація прибутку;

- висока конкурентоздатність продукції, товарів і послуг на основі ефективного менеджменту та маркетингу фірми;

- зростання рівня рентабельності продукції, діяльності, активів і власного капіталу;

- достатність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на всіх стадіях фінансово-економічного розвитку;

- фінансова стійкість і стабільність;

- збереження матеріальних цінностей, грошових коштів та інформації, що становить комерційну таємницю;

- безпека кадрового складника діяльності;

- захист комерційних інтересів від протиправних дій із боку конкурентів;

- позитивний імідж підприємства як контрагента;

- забезпечення та збалансованість інших цінностей, що забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства та його сталий розвиток [5].

Функціонування малих підприємств та формування їх фінансово-економічної безпеки повністю залежать від сукупності загроз і небезпек зовнішнього та внутрішнього середовища.

Під загрозою фінансово-економічній безпеці розуміють потенційні або реальні дії фізичних чи юридичних осіб, що порушують стан захищеності підприємства і здатні призвести до припинення його діяльності чи до фінансових та інших утрат.

Загрози відображають зовнішні та внутрішні умови, в яких проводить свою діяльність мале підприємство, а також взаємозв'язки підприємства з навколишнім середовищем.

Загроза фінансово-економічній безпеці підприємства кількісно може визначатися як величина збитку або інший інтегральний показник, що характеризує ступінь зниження фінансово-економічного потенціалу підприємства.

Небезпеки та загрози, які впливають на фінансово-економічну безпеку малого підприємства, можна поділити на зовнішні (які не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (які безпосередньо залежать від діяльності підприємства), а також на ті, що існують, і можливі.

До зовнішніх факторів належать економічні, правові, ринкові, технологічні та технічні, географічні, соціально-культурні, міжнародні, а саме: фінансово-економічна криза; нестабільність економіки; недосконалість механізмів реалізації економічної та фінансової політики держави; зниження інвестиційного потенціалу та клімату держави; недобросовісна конкуренція; нерозвиненість фінансового ринку та його інфраструктури; недосконалість правової системи захисту прав інвесторів і виконання законодавства.

Внутрішні фактори впливу на систему фінансово-економічної безпеки підприємства включають: кадровий потенціал, засоби праці, інформаційне забезпечення прийняття рішень, системні фактори.

Враховуючи різноманітність внутрішніх чинників формування належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, загрози цієї сфери слід систематизувати.

Внутрішні загрози діляться на такі класифікації:

- За видом діяльності:
 - 1) операційна діяльність;
 - 2) інвестиційна діяльність;
 - 3) фінансова діяльність.
- За видом ресурсів (технічні, технологічні, трудові, інформаційні, організаційні, фінансові, ринкові, товарні).

Загрози мікросередовища за видом економічних суб'єктів:

- постачальників;
- конкурентів;
- споживачів;
- органів державної та місцевої влади;
- банків;
- контактних аудиторій підприємств (ЗМІ, громадських організацій, профспілок та інших) [6].

Вчасна ідентифікація небезпек і загроз фінансово-економічній безпеці малого підприємства дає змогу адаптуватися до постійної зміни умов середовища та успішно функціонувати в умовах конкуренції. Наявність значної кількості загроз вимагає розроблення заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, які полягають у виявленні та аналізі зовнішніх і внутрішніх загроз, а також оцінці наслідків їхнього впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства та розробленні системи превентивних управлінських рішень щодо усунення та мінімізації фінансово-економічних ризиків.

Висока можливість виникнення кризових явищ на малому підприємстві, що може призвести до зниження ефективності його діяльності, зумовлює необхідність своєчасного вияв-

лення, попередження та нейтралізацію загроз фінансово-економічним інтересам і передбачає запровадження на підприємстві ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою. Система управління фінансово-економічною безпекою розробляється відповідно до основних положень і засад реалізації загальної стратегії безпеки підприємства.

Стан захищеності – це здатність підприємства надійно протистояти будь-яким зовнішнім або внутрішнім загрозам, спробам із боку юридичних чи фізичних осіб завдати шкоди їх законним інтересам [7].

Основними елементами, що формують управління фінансово-економічною безпекою малого підприємства, є об'єкти, предмети та суб'єкти управління (рис. 3).

Під системою управління фінансово-економічною безпекою малого підприємства слід розуміти сукупність елементів, орієнтованих на виявлення та нейтралізацію фінансово-економічних загроз функціонування і розвитку підприємства, забезпечення господарської самостійності, конкурентоспроможності, фінансової незалежності та стабільності, оптимальності організаційної структури, захисту інформаційного середовища, безпеки персоналу, комерційної таємниці та інтересів.

Під час формування системи управління фінансово-економічною безпекою необхідно враховувати такі фактори, як: стадія життєвого циклу підприємства; внутрішні та зовнішні загрози функціонуванню підприємства; фінансово-економічні можливості підприємства; фінансово-економічні інтереси; рівень фінансово-економічної безпеки підприємства.

Управління фінансово-економічною безпекою малого підприємства можна розглядати з різних точок зору:

- організаційної – це цілеспрямований вплив посадових осіб і спеціально створених служб, наділених відповідними повноваженнями, на економічну систему підприємства, його внутрішнє та безпосереднє зовнішнє оточення для досягнення фінансової стійкості та захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів;

- функціональної – безперервний процес виконання управлінських функцій, що охоплює організацію, планування, аналіз, мотивацію і контроль над досягненням фінансової стійкості та стабільності підприємства, захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів;

- управлінської – система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із досягненням його фінансової стій-

Рис. 3. Узагальнені складники управління фінансово-економічною безпекою підприємства

кості та захистом його пріоритетних фінансово-економічних інтересів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Загалом під створенням фінансово-економічної безпеки малого підприємства слід розуміти систему цілеспрямованих дій, спрямованих на

досягнення та підтримку належного рівня стабільності підприємства, що формується під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності підприємства, оптимізації управління технологічним процесом і матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: [навч. посіб.] / Н.Ю. Подольчак, В.Я. Карковська. – Львів: Львівська політехніка, 2014. – 267 с.
2. Економічна безпека: [навч. посіб.] / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко [та ін.]; за ред. О.М. Джужі. – К.: Правова єдність, 2010. – 367 с.
3. Економічна безпека: [навч. посіб.] / З. Варналій [та ін.]; ред. З. Варналій. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
4. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика: [монографія] / О.В. Сусіденко. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 12 с.
5. Столбов В.Ф., Шаповал Г.М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В.Ф. Столбов, Г.М. Шаповал // Комунальне господарство міст. – 2013. – № 111. – С. 103–108.
6. Іващенко О.В., Четверіков П.М. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О.В. Іващенко, П.М. Четверіков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sword.com.index/2012>.
7. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т.В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – № 1 (25). – С. 39–51.